

František Fajfr ke sporu o sociologický objektivismus

V české sociologii se k principu objektivismu hlásila většina aktivních pracovníků v tomto oboru. Existovaly ovšem mezi nimi rozdíly, které se projevovaly v chápání proporcí vztahu teorie a empirie v jejich jednotlivých výstupech. Průběh diskuse, která se kolem "sociologického objektivismu" na počátku třicátých let rozvinula, ukázal, že např. jinak než Z. Ullrich, O. Machotka a J. Mertl chápou tento princip E. Chalupný a I. Bláha a že V. K. Škrach a E. Rádl jej zcela zavrhnou.

Bezprostředním podnětem k diskusi, v níž se stanoviska autorů projevila cílevědoměji a vyhraněněji, byly názory Jana Mertla (1904 - 1978), který do české sociologie uváděl dalšího "nového učitele" - Maxe Webera. Mertl v předmluvě k českému vydání Weberovy Politiky jako povolání (Praha, Orbis 1929) odkazoval především na Weberovo pojetí vědy oddělené od politiky, jež pro české poměry považoval za krok vpřed proti masarykovskému chápání tohoto vztahu. Zdůraznil, že vědecké bádání je ve vztahu k politice neutrální záležitostí a je naprosto nevědeckým problémem, "jaké důsledky z vědeckých poznatků vyvodí praktičtí politikové" (s. 9).

Když potom J. Mertl rozvinul tyto své představy v obsáhlejší publikaci (Politické strany, jejich základy a typy v dnešním světě, Praha, Orbis 1931, 272 s.), vystoupil s kritikou sociologického objektivismu proti Mertlovým názorům E. Rádl (Věda a politika. In: Naše doba XXXIX, 1932, č. 9); obsáhle reagoval podobným způsobem V. K. Škrach (Rozhledy po české sociologii. In: Česká mysl XXVIII, č. 3-4) a postupně se do tohoto sporu zapojili další. E. Rádl požadoval, aby vědec neodděloval své profesionální zájmy od společenských a politických potřeb, aby se svými díly účastnil "veřejné diskuse", a nesl tak osobní odpovědnost za návrhy, které společnosti předkládá. Sociologický objektivismus byl pro Rádla druhem formalismu s heslem "věda pro vědu", které považoval za heslo "umírající Evropy". "Dívat se na dané skutečnosti jako zcela neúčastní diváci", uvedl Rádl, "jak žádá jinde Mertl (po příkladu Durkheima, paradoxního francouzského sociologa), je zhora nemožné, protože jsme spolupracovníci těch událostí a jsme za ně odpovědní" (s. 548).

Také V. K. Škrach byl přesvědčen o tom, že by česká sociologie měla čelit sociologickému objektivismu proto, že je totožný s názorem, který lze charakterizovat jako "pouhý positivism bez víry, bez ideologie, positivism odlidštěný, proti kterému je klasický positivism Humův, Comtův, Millův, historický objektivism Marxův, evolucionism Darwinův a Spencerův, bojovný zaujatý, důsledný positivism Krejčího velkou metafyzikou a vysokým idealismem" (s. 218).

V diskusi o sociologickém objektivismu vystoupil rovněž František Fajfr (1892 - 1969), tehdy již známý autor spisů Positivism a náboženství (1924) a Masaryk a Comte (1925), který ve svém příspěvku zhodnotil obě strany sporu. (Sociologický objektivism. In: Česká mysl, XXVIII, 1932, č. 6, s. 358-365).

Emanuel Pecka